

رسالت کتابخانه

« بحثی است کوتاه در باره نقش کتابخانه ، در تحولات اجتماعی »
« کتابخانه های عصر تمدن اسلامی ، وضع کتابخانه های قرن مادر جهان »
« اسلام و ایران و لزوم تأسیس يك كتابخانه بزرگ و جامع ... »
« امید آنکه این مقاله راهمه بخوانند و به پیشنهاد مادر این »
باره توجه کنند ! »

* * *

نقش سازنده :

بحث در باره اهمیت و ارزش کتاب در ایجاد تحولات فکری و اجتماعی و همچنین مقام و موقعیت خاص کتابخانه های عمومی در کشش مردم بسوی مطالعه ، بحث زایدی است . اهمیت و نقش کتاب و کتابخانه ، چه در نیای گذشته و چه در عصر ما ، برای آگاه دلان دوران پیش ، روشن بوده و هست و تا آنجا که تاریخ ما نشان میدهد ، از بدو پیدایش جوامع متمدن ، کتاب و کتابخانه در تکون فکری افراد و تحول اجتماعی ملل ، سهم بسزائی داشته و همیشه هم هواداران تحولات بنیادی جامعه های بشری در نشر کتاب و تأسیس کتابخانه های عمومی کوشش های فراوانی بکار برده اند .

آثاری که از این کوشش ثمر بخش بدست آمده ، موجب شده که اصولاً کثرت کتاب و مطبوعات و کتابخانه ، در هر کشور و جامعه ای و در هر عصر و زمانی ، دلیل انکار ناپذیر رشد فکری و تکامل زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم آن بشمار آید .

کتابخانه در اسلام :

مادر این مقاله کوتاه کار نداریم که سهم اسلام در تألیف و ترجمه و نشر کتاب و تأسیس کتابخانه های بزرگ در قلمرو حکومت خود چه بود و چگونه توانست انقلابی در این زمینه بوجود

یکصد و چهارده هزار جلد کتاب داشته است .

مجله رسمی سازمان فرهنگی بین‌المللی «یونسکو» در مقاله‌ای رسماً اعتراف می‌کند بزرگترین کتابخانه‌های جهان بوسیله اسلام و مسلمانان بوجود آمده بود : «... یکی از شگفتیهای این زمان کتابخانه **الحکم** ثانی است که **چهار صد هزار جلد** کتاب داشت و این رقم در زمان ما هم که کتاب بوسیله مکانیکی تهیه و بنسخ فراوان آماده میشود ، عجیب است» (۱)

مشهورترین کتابخانه‌های **دوران تمدن اسلامی** طبق نوشته جرجی زیدان چنین بوده است : بیت الحکمه بغداد ۴۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه طرابلس شام ۳۰۰۰۰۰ جلد کتابخانه سلطنتی قاهره ۱۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه مراغه ۴۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه الحکم در قرطبه ۴۰۰۰۰۰ جلد و دار الحکمه قاهره ۱۰۰۰۰۰۰ جلد و ...

این اجمالی از پیشرفت مسلمانان مترقی در زمینه تأسیس کتابخانه‌ها بود ولی متأسفانه با انحطاط حکومتها و توجه سردمداران بلاد اسلامی به عیاشی و انحراف سیستم حکومتی اسلام و عوامل دیگری از این قبیل ، موجب سقوط همه جا نبه مسلمانان گردید و قهر آسیر کتابخانه در جهان اسلام نیز قوس نزولی را پیمود ، بطوریکه امروز در اندلس ، اصولاً نامی از اسلام و مسلمانی نیست و در مراغه که ۴۰۰۰۰۰ جلد کتاب خطی وجود داشت ، ۱۰۰۰۰ جلد کتاب چاپی هم وجود ندارد ...!

این ننگ شرم‌آور و این بدبختی جبران‌ناپذیر ، برای هر مسلمان آگاه و روشن دل ، دردناک است ... البته اگر در قبال این انحطاط و سقوط ، دیگران پیشرفتی نداشتند ، شکست افتضاح- آمیز ما محسوس نمیشد ولی در قبال این عقب‌گرد ، ملل دیگر دنیا و هواداران مذاهب دیگر ، در همه زمینه‌های زندگی علمی و اقتصادی جلورفته و پیشقراول ملل عالم گشتند . در این مورد نیز ماقض با ما رواقام زنده است شاهد می‌جوئیم تا میزان عقبماندگی ملل اسلامی و پیشرفت دیگران در این زمینه بخوبی روشن شود .

در آمریکا

تا سال ۱۹۴۹ میلادی ۱۵۰ سال پیش- ۱۳۵۰۰۰۰۰ جلد کتاب بوسیله ۶۰۰۰ کتابخانه عمومی در دسترس مردم آمریکا بود . و برای هر ۱۹۳۳ نفر در کشورهای آمریکا یک کتابخانه عمومی وجود داشت و سالیانه ۴۰۰۰۰۰۰ (چهار صد میلیون) جلد کتاب از این کتابخانه‌ها گرفته میشد علاوه بر اینها : ۷۵۰۰۰۰۰ جلد کتاب در ۱۳۲۱ کتابخانه مربوط بدانشکده‌ها

ودانشگاههای آمریکا نیز در اختیار همگان قرار دارد این کتابخانهها برای نقاط دور دست توسط پست یا اتومبیل‌های مخصوص کتاب میفرستند . (۱) این آمار مربوط به ۱۵ سال پیش است و بسیار روشن است که پس از جنگ جهانی دوم ، در آمریکا در این زمینه نیز پیشرفت‌های حیرت‌آوری بوجود آمده است .

تا سال ۱۹۴۹ فقط در «واشینگتن» ۱۲۴ کتابخانه عمومی وجود داشت که از جمله آنها کتابخانه «کنگره» است . کتابخانه کنگره بزرگترین کتابخانه جهان است ، زیرا این کتابخانه بموجب آمار دقیق و تازه ۱۰۰۰۰۰۰ ر ۳۶۹ شماره در اختیار دارد که شامل ۱۱۰۰۵۰۰۰۰ جلد کتاب و جزوه و ۱۴۲۸۲۰۵۹۴ نسخه و ۲۳۰۷۵۳ نقشه جغرافیائی و غیره میشود . (۲) این کتابخانه دو ساختمان دارد و مساحت آن ۱۶۲۲۶۶۲ متر مربع بوده و طول قفسه‌ها و مراکز جمع و نگهداری کتابها مجموعاً بیش از ۳۰۰ کیلو متر میشود . این کتابخانه سه مجله در باره اوضاع کتابخانه و کتابهای آن منتشر میسازد (۳) .

البته این مربوط بیک کتابخانه عمومی در آمریکا است ، و آمار کتابخانه‌های شهرهای بزرگ دیگر آمریکا را نیز خود شما میتواندید حدس بزنید .

در ژاپن :

در ژاپن با اینکه خط ژاپنی شکل بسیار مشکل و پیچیده‌ای دارد ، فقط توکیو ۶۴ کتابخانه عمومی دارد که جمعاً ۱۷ میلیون جلد کتاب در اختیار دارند و در عرض يك سال - ۱۹۵۷ - ۳۷۴۸۸۹۴ نفر در کتابخانه‌ها و ۸۴۵۸۲۱۳ نفر در خانه‌های خودشان از کتابهای آن کتابخانه‌ها استفاده کرده‌اند .

در شهرها و ویدیه‌های ژاپن ۱۰۸۱۵ کلوب کتاب وجود دارد و دانشگاههای این کشور ۴۶۲ کتابخانه با ۲۴ میلیون کتاب در اختیار دارند . . . کتابخانه‌های مدارس ژاپن به ۲۹ هزار میرسد (۴)

(۱) : حقایق چند درباره کشورهای متحده - چاپ فیلادلفیا - آمریکا ، سال ۱۹۴۹ میلادی - صفحه ۳۱ .

(۲) : اطلاعات سالانه ، سال پنجم ۱۳۴۳ صفحه ۳۴۰ .

(۳) : مجله (صحيفة المكتبة) نشریه کتابخانه الامام امیر المؤمنین العامة شماره اول ص ۸ . (این کتابخانه در سال ۱۳۷۳ هـ توسط علامه عبدالحسین امینی در نجف تأسیس شد و اکنون ۱۵ هزار جلد کتاب دارد) .

(۴) : مجله راهنمای کتاب سال دوم شماره دوم ص ۱۸۹ .

در شوروی

تا آخر سال ۱۹۵۶ میلادی - ۸ سال قبل - در سراسر شوروی چهارصد هزار کتابخانه با قریب ۱۷ میلیارد (۱۷۵۰۰۰۰۰۰۰۰۰) جلد ذخیره کتاب وجود داشت. اکنون فقط در مسکو ۱۰۹۳ کتابخانه عمومی وجود دارد که ۲۵ میلیون جلد کتاب دارند و جمع کتابخانه های عمومی و تخصصی مسکو چهار هزار می باشد.

کتابخانه لنین ۱۹ میلیون جلد ، کتابخانه لنینگراد ۱۱ میلیون ، کتابخانه دانشگاه مسکو ۵ میلیون و کتابخانه فرهنگستان علوم شوروی در حدود ۱۴ میلیون جلد کتاب دارند و در کتابخانه های عمومی شهرهای ایروان ، خاکرف ؛ تبلیسی و غیره هر کدام متجاوز از ۳ میلیون جلد کتاب وجود دارد. (۱)

* * *

در مورد بقیه کشورهای جهان ، با در نظر گرفتن صفحات مجله ؛ فقط به ارقام بعضی از کتابخانه های بعضی از کشورها اشاره میکنیم : کتابخانه موزه بریتانیا - لندن ۵۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه ملی پاریس ۵۰۰۰۰۰۰ جلد ؛ کتابخانه دولتی برلین ۳۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه دولتی مونیخ ۲۵۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه سلطنتی بروکسل ۲۰۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه دانشگاه آمستردام ۱۵۰۰۰۰۰۰ جلد ؛ کتابخانه ملی مادرید ۱۵۰۰۰۰۰۰ جلد ، کتابخانه ملی وین ۱۲۰۰۰۰۰۰۰ جلد ؛ **کتابخانه واتیکان** ۱۲۰۰۰۰۰۰ جلد (۲)

(۱) : کتاب «اتحاد شوروی ؛ اطلاعات مختصر» چاپ تهران ۱۹۵۷م صفحه ۸۹ و اطلاعات سالانه سال ۳۴۰ ص ۳۴۰ و روزنامه «صوت الاحرار» - احادیث عن الاتحاد السوفیاتی» چاپ بغداد .

(۲) : واتیکان مرکز تشکیلات روحانیت مسیحیان کاتولیک است ، ماهیانه در حدود پنجاه نوع مجله و نشریه هفتگی و ماهانه ! دارد که در چندین میلیون نسخه منتشر می سازد و روزنامه یومیه ای بنام «اوبسرفاتور» دارد که در سال ۱۸۶۱ تأسیس شده و اکنون متجاوز از یک قرن است که مرتباً منتشر میشود و سرمقالات آنرا خود پاپ ؛ مینویسد و تیراژ فعلی آن روزانه ۳۰۰۰۰۰ (سیصد هزار) نسخه است (روزنامه الجهوریه چاپ مصر شماره ۱۵۶۰ ص ۳۰)

دفتر کار کاتولیکها در دمشق و کلکته هر کدام صد هزار جلد کتاب دارد ... و حساب جاهای دیگر را خودتان برسید !

مسیحیان تا کنون انجیل را به هزار و صد زبان ترجمه کرده اند و سالها ندهها میلیون نسخه از آن چاپ و در سراسر دنیا پخش میکنند کتاب (The Book of a Thousand languages) ، ازد کتر اریک نورث ، دیر کل امریکن بایبل سوسایتی - (انجمن آمریکائی انجیل) .

کتاب در اختیار دارند .

اما جهان اسلام!

کتابخانه‌های فعلی جهان اسلام از اندونزی گرفته تا ایران همه و همه وضع اسفباری دارند و از نظر تعداد کتاب در کتابخانه‌های عمومی، در درجه پنجم و ششم کتابخانه‌های آمریکا و شوروی هستند و حتی به پای «چکسلواکی» ۱۵ میلیون نفری هم نمی‌رسند که در کتابخانه‌های عمومی و ملی و دانشگاهی خود اکنون متجاوز از **نود میلیون** جلد کتاب دارد (۱) .

کشور ترکیه و مصر در این زمینه از سرزمین‌های اسلامی دیگر جلوتر هستند . مثلاً در ترکیه صد کتابخانه عمومی وجود دارد (۲) که تحت نظر وزارت فرهنگ اداره می‌شوند و متجاوز از ۲۵۰۰۰۰ نسخه خطی «عربی ، فارسی ، ترکی» در آنها وجود دارد . و در مصر هم کتابخانه ملی قاهره اکنون در حدود ۸۰۰۰۰۰ جلد کتاب دارد و کتابخانه‌های دانشگاه‌های قاهره هم یک میلیون کتاب دارند (۳) و در هند (با اینکه یک کشور اسلامی نیست دهها) کتابخانه عمومی اسلامی با دهها هزار کتاب هم اکنون مورد بهره برداری است (۴) .

و اما ایران :

در ایران کتابخانه بمعنی واقعی کلمه اصولاً وجود خارجی ندارد، «فرانک . م . گاردنر» مشاور یونسکو پس از بازدید از ایران می‌نویسد : «... ازمیان کشورهاییکه مورد بازدید قرار گرفتند وضع ایران از همه حیرت‌انگیز تر است . . . نه تنها کتابخانه عمومی در این کشور وجود ندارد بلکه حتی نقشه‌ای هم برای تأسیس چنین محلی ریخته نشده است .» (۵)

یکی دیگر از متخصصان یونسکو در رشته کتابداری ، پس از آنکه کتابخانه‌های باصلاح عمومی ایران را دید، بمدير مجله راهنمای کتاب، گفت: ایران صاحب تلویزیون و کاخهای بلند ایوان و هتل‌های بسیار گران ، **یک کتابخانه ندارد** ، اما اگر بخواهد کتابخانه نداشته باشد

(۱) : مجله راهنمای کتاب سال اول صفحه ۳۴۹ .

(۲) : در سراسر ایران کتابخانه عمومی از تعداد انگشتان بیشتر نیست .

(۳) : مجله راهنمای کتاب شماره ۳ سال ۳ ص ۴۳۱ آمار و اطلاعات مربوط بکتابخانه .

های کشورهای عرب زبان .

(۴) : نشریه شماره دوم کتابخانه امام علی (ع) در نجف منحصر آدر باره کتابهای اسلامی هند

بحث کرده است . مراجعه شود .

(۵) - کتابهای ماه - سال چهارم صفحه ۶۴۳ .

طبعاً می‌تواند ، مشروطاً **بنا** که بخواند ! (۱) در تهران ، پایتخت کشور ، ادرقبال ۲۰۰۰ کتابفروشی بزرگ و کوچک ۸۰۰ مغازه مشروفروشی و درقبال دوسه کتابخانه ظاهراً عمومی سدهتل ، ۳۰ باشگاه و کلوب و دهها کاباره و بار وجود دارد ، تازه برای ورود به مشروفروشی و هتل .. «**کارت مخصوص**» نمیخواهند ولی بعضی از کتابخانهها را بدون کارت مخصوص و توصیه نمی‌توان زیارت کرد ! .

مهم‌ترین کتابخانه‌های ایران ، کتابخانه ملی تهران است که در حدود ۷۰ هزار جلد کتاب دارد و بزرگ‌ترین کتابخانه وابسته بسازمانهای مذهبی کتابخانه آستان قدس رضوی در مشهد مقدس است که فعلاً در حدود ۵۰ هزار جلد کتاب دارد .

جالب توجه اینکه بودجه خرید کتاب برای کتابخانه‌های انگلستان سالانه ۲۰۰ میلیون پیره و در آمریکا میلیون‌ها دلار است ، ولی ما از ذکر رقم آن در کشور خودمان شرم داریم !! .

* * *

در قبال این وضع اسفانگیز چه باید کرد؟ و برای پر کردن این خلأ چه کاری می‌توان

انجام داد ؟

جواب این سؤال را در شماره آینده ، در بقیه این مقاله حتماً بخوانید .

۱ - مجله راهنمای کتاب - سال ۳ شماره ۵

توانگر تر ، باتقواتر ؛ عابدتر از همه

پیغمبر اکرم میفرمودند کسیکه بدانچه خداوند از راه حلال باور روزی فرموده است قانع باشد ، توانگر ترین مردم است ، هر که از گناهان اجتناب کند باتقواترین افراد است ، و هر که واجبات را بجای آورد عابدترین مردم است .

(بقیه از ص ۸) بهره مندمیگردند ، زیرا ایمان و اعتقاد باطنی از یکطرف ، ملکات فاضله ای که از ناحیه نماز گزاری و انفاق ثروت در درون انسان پدید میآید از طرف دیگر ، هر دو دست بدست هم داده گرایش انسان را بساغر فرما نه و دستورات تشدید مینمایند . و در غیر اینصورت بهره برداری از آن امکان پذیر نخواهد بود زیرا پسان نسخه ای خواهد بود که در دست بیماری باشد که بعلیی تواند از آن بهره برداری کند .

لهو الحدیث چیست ؟ !

بامراجعه بکتابهای لغت و تفسیر ، چنین بدست میآید که (لهو الحدیث) سخنان باطل و داستانهایی لغو و مهملی است که صرف وقت در گفتن و شنیدن آن جز اتلاف وقت و بیخبری از خداوند سودی نداشته باشند .

مفسران میگویند این آیه در حق نضر بن حارث نازل گردیده و افسانه های ایرانی را که در باره جنگهای «رستم» و «اسفندیار» نوشته شده بود ؛ بدست میآورد و جلسه هایی در این باره تشکیل میداد ، تا مردم را باینوسیله سرگرم کند و آنهارا از شنیدن آیات قرآنی بازدارد .

قرآن میگوید : این افسانه ها «لهو الحدیث» است و چون گوینده آنها بمنظور سرگرم کردن و باز داشتن مردم از راه حق ، دست باین کار میزند ، از این نظر حرام و خلاف شرع است .

اکنون «لهو الحدیث» در اجتماع ما بصورت دیگری جلوه کرده است ، رمانهای عشقی و افسانه های جنائی که رموز بی عفتی و آدمکشی تعلیم جوانان و دختران ما میکند ، مصداق واقعی «لهو الحدیث» است ، اگر نضر بن حارث افسانه های ایرانی را برای جلوگیری از ایمان آوردن افراد میگفت ، نویسندگان و ناشران رمان های عشقی و جنائی فعلی بمنظور منحرف نمودن جوانان و تشدید افشای فحشاء دست باین کارها میزنند .

زیانهای بی حد و حصری که از این ناحیه بر پیکر اجتماع ما وارد می گردد ، بمراتب بالاتر از ضررهای افسانه های ایرانی بود ، که زاینده خیال بود و از تحریکات جنسی و تعلیمات جنائی دور و مبرا بود .

فیلمهای گمراه کننده ، پرده های شهوت انگیز ، صحنه های بی عفتی که در سینماها و تلویزیون هائشان داده میشود ، حکم «لهو الحدیث» دارد .

دانشمندان روانشناس معتقدند که فیلمهای جنائی و جنسی ، در تشدید فحشاء ، و از دیاد حجم جنایات ، کاملاً مؤثرند ، و بسیاری از مجرمها در برابر هیئتهای داور صریحاً اعتراف

کرده اند که کارهای زشت و ناپسند آنها عکس العمل تماشای فیلمهای سینماهاست ، که درس جنایت و خیانت بآنها ، تعلیم میکند .

اسلام هرگز با سینماهای صحیح علمی و اخلاقی و بهداشتی مخالف نیست ، امروز فیلم یکی از وسایل بزرگ آموزش و پرورش است و در جوامع متمدن از آن بطرز صحیح استفاده میکنند ، امروز یک مادر می تواند طرز تغذیه و تربیت فرزندانش را با دیدن یک یاد فیلم بیاموزد ، ولی متأسفانه چنین سینماهایی در کشور ما نیست ، و اگر بطور ندرت بخواهند یک فیلم علمی و اخلاقی نشان بدهند ، بقدری بآن پیرایه می بندند ، که بهره برداری بدون ارتکاب عمل های نامشروع میسر نمیگردد .

نظردیگر در تفسیر لهُوَالْحَدِيثِ

از سه تن از امامان شیعه نقل شده است که منظور از لهُوَالْحَدِيثِ «غناء» است ، یعنی آهنگهای محرک و زنده ای که مخصوص مجالس عیاشی که امروز بر اثر افزایش ابزار مخاطباتی ، بهمه نقاط راه یافته است .

بطور مسلم این چنین آهنگها که مخصوص هنرمندان ! و خوانندگان کشور است ، قوای بهیمی و حیوانی را تحریک کرده و انسان را از توجه به خدا و روز بازپسین باز میدارد و چه ضرری بالاتر از اینکه بشر بر اثر یک تخدیر عصبی و نشاط مصنوعی ، از زندگی واقعی و نشاط حقیقی که در پرتو خدا پرستی و توجه به معنویات است ، غفلت کند .

گوشهای سنگین

در آیه هفتم کسانی را که دنبال «لهُوَالْحَدِيثِ» میروند «سنگین گوش» خوانده است ، بطوریکه شنیدن آیات الهی و درک ندهای حق برای آنها غیر ممکن میگردد . علت این مطلب روشن است ، کسیکه یک عمر دنبال زندگی فیلمی و سینمایی باشد ، افسانه ها و داستانهای خیالی ، آهنگهای تخدیر آور ، ترانه های فریبنده غذای روحی او گردد ، محور حقائق در نظر اولاف گوئی ، شهه ترانی ، هوسرانی میشود ؛ و در واقع مجسمه ای از خیال و هوس ، لاف و گزاف ، میگردد ، و یک چنین روح از شنیدن آیات الهی که با خیال و هوس مبارزه میکند ، وحشت میکند و از این بندهای آسمانی اندر زنیگردد ، و مدعیان توحید و پروان ادیان را بیاد مسخره گرفته و حقائق دینی در نظر او موهوم میگردد ، او تقصیر ندارد ، تقصیر راجع به اینکی است که بآن مینگرد مال طرز تفکر است که بر اثر زندگی خیالی در او پدید آمده است .